

Olyan autóban ülünk, amelyről csak a lejtőn derül ki, van-e benne fék - interjú Csaba Lászlóval

novekedes.hu | Szabó Anna | 2020.01.28.

A 2008-as válság után csaknem tíz évet kellett várnunk arra, hogy a magyar gazdaság újra elérje a 2006-2007-es szintet. Ennyi idő alatt Románia csaknem felzárkózott hozzánk, amire nem volt példa korábban - mondta lapunknak Csaba László közgazdász, aki szerint az állami lakástámogatásokat nem ebben a formában kellett volna adni, mert ez csak folytatása a reformszocialista rendszernek, miszerint mindenkinek az a vagyon, amit meg tud fogni.

A közelmúltban némi vita támadt a hazai gazdaságpolitikusok között arról, hogy a 2013 óta eltelt időszak mennyire tekinthető a magyar gazdaság egyik aranykorának. Hogyan látja ezt?

Tény, hogy 2013 óta átlagosan 3,5 százalékos volt a magyar gazdasági növekedés, amihez jó nagy adag fiskális és monetáris politikai szerencsére is szükség volt. Aranykornak azért még nem nevezném, általában 10-15 éves tartós növekedés után lehet ezt kijelenteni. Ilyen helyzet elég ritkán fordult elő a magyar gazdaságtörténetben: az 1890 és 1914, valamint az 1931 és 1942 közötti időszak sorolható ide. E két korszakban minden lényeges makromutató folyamatos javulást mutatott.

A mostani hat-hét évnyi növekedés még kevés ehhez, és ne feledjük, hogy 2013 előtt utoljára 2006-ban nőtt dinamikusabban – 3,9 százalékkal – a hazai bruttó hazai termék (GDP). A magyar növekedés 2013-19 között négy százalék volt, tavaly pedig 5,2 százalék, miközben a reálkamat régóta negatív, egyes országokban a nominális kamat is negatív, például a hosszúlejáratú német és japán állampapíroknál.

A 2008-as nemzetközi pénzügyi válság után pedig csaknem tíz évet kellett várnunk arra, hogy a magyar gazdaság újra elérje a 2006-2007-es szintet. Ennyi idő alatt Románia csaknem felzárkózott hozzánk, amire nem volt példa korábban.

Ezért nem tartom akkora teljesítménynek az elmúlt hat-hét évet. Persze nem kell letagadni az eredményeket sem, a viszonylag dinamikus növekedés mellett bővülő foglalkoztatás, kedvező fizetési mérleg és rendületlenül beáramló tőke jellemezte ezt a korszakot, miközben infláció lényegében nem volt, csak a tavalyi év vége felé kapott erőre egy kicsit.

Fotó: Kóhalmi Péter

A felívelő ciklusban mekkora szerepet játszhatott a sajátos magyar gazdaságpolitika?

Sokat tanulmányoztam a szakmai anyagokat, és arra jutottam, hogy az innovatív magyar gazdaságpolitikai megoldások csak kevéssé befolyásolták a növekedést. Valójában nem volt annyira unortodox a magyar fiskális és monetáris politika, mint azt sokan gondolják, így nem tért el különösebben több más európai ország gyakorlatától. Alapesetben négy gazdasági modellel számolhatunk, ezek egyike a laza fiskális és monetáris politikával jellemezhető kombináció. Ilyenre láthatunk példát az olaszoknál, franciáknál, spanyoloknál, lengyeleknél vagy a cseheknél.

Nálunk is ultralaza a monetáris politika, amit meg lehet érteni, mert kis nyitott gazdaság vagyunk, és nem nagyon mehetünk szembe a széllal.

Nem mintha egyetértének Frankfurttal, de ha az Európai Központi Bank is laza monetáris politikát folytat, sőt, fiskális funkciókat is átvesz, akkor ehhez kell alkalmazkodnia a magyar jegybanknak.

Ugyanez a helyzet a fiskális oldallal. Számos uniós tagországról elmondható, hogy nem folytat túlzottan fegyelmezett költségvetési politikát. Persze igazából ez nem ad okot az örömré: ha öt százalék körüli az éves növekedésünk, akkor a költségvetést nem két százalék körüli hiánnyal, hanem többlettel kellene tervezni.

A válságok általában 10-12 évenként következnek be, és a felkészülés jegyében erre kellene tartalékolni.

Én el tudtam volna képzelni az utóbbi két évben egy 1,5 százalékpontos kiigazítást, amit az Európai Bizottság is javasolt a magyar kormányoknak. Így meg lehetett volna teremteni a mozgásteret ahhoz, hogy rosszabb időkben tudjunk költekezni. Ha a világgazdaságban vagy Európában beindul a recesszió, mit fogunk tenni? Most szinte zéró a kamat, és már nem tudjuk jelentősebben csökkenteni, ha a lassuló gazdaság élénkítésére lesz szükség. Arról nem is beszélve, hogy kedvező konjunkturális körülmények között is két százalék körüli a deficit. Mennyire szaladhat el, ha jön a recesszió?

Mi a helyzet a külső tényezőkkel, mennyire támogatták a magyar növekedést?

Már jó ideje szinte negatív a reálkamat a világgazdaságban, így hazánk is olcsóbban juthat külföldi forrásokhoz, miközben a kockázati tőke étvágya nőtt. A külső piacok is nyitottak, az uniós források jönnek, szárnyalnak a tőzsdék: a külső körülmények páratlanul jól alakultak az elmúlt időszakban, nem véletlen, hogy kegyelmi állapotról beszélnek a szakértők. A 2013 és 2019 közötti időszak egyszerei lehetőségeket kínált, amelyeket a magyar gazdaságpolitika igyekezett kiaknázni.

Ha a nagyobb képet nézem, én is úgy látom, hogy az elmúlt években nem nagyon lehetett volna teljesen más zsánerű fiskális és monetáris politikát folytatni. De ez nem marad örökké így.

Nem tartható fenn a jelenlegi szinten a magyar növekedés?

Számos elemző azt hajtogatja, hogy ez így már nem megy sokáig tovább. Mások viszont állítják, hogy nem lesz baj, legfeljebb a növekedés üteme mérséklődik. Ez utóbbiban egyáltalán nem vagyok biztos. Meddig tarthat még a nulla százalék közeli kamatlábak és az extrém laza költségvetések korszaka?

Attól tartok, hogy olyan autóban ülünk, amely elindult a lejtőn, és csak akkor derül majd ki, hogy nincs benne fék, amikor rá akarunk lépni.

Mire készülhetünk a következő 2-3 évben?

A recesszió elkerülhetetlen, csak még nem tudjuk a mértékét. Európa nagy gazdaságaiban már elindult a lassulás: a németeknél technikai recesszió van, és a brexit mellett döntő Nagy-Britanniában sem lesz egyhamar fellendülés. Franciaország és Olaszország eleve krónikusan gyenge állapotban van. Nálunk a makromutatók alapvetően még jók, a magyar autóeladások a tavalyi év második felében is dinamikusan nőttek, noha a német autópiacon már mutatkoztak a lassulás jelei.

Előbb-utóbb azonban minket is utolér a gyengélkedés, és ha a magyar GDP 3-4 százalékát adó autóipar leül, a magyar gazdaság növekedése is megtorpanhat.

Nehéz elképzelni, hogy a globális pénzügyi rendszerben, illetve az európai gazdaságban már látható és érzékelhető feszültségektől Magyarország függetleníteni tudja magát. Vagyis nem valószínű, hogy az elmúlt hat-hét év fejlődése folytatódni fog a következő hat évben.

Mekkora az esélye a jegybank által javasolt a versenyképességi fordulatnak? Maradt még elég idő a végrehajtására?

Úgy látom, hogy egyfajta futball gondolkodás jellemzi a kormányzatot: ne változtass a győztes csapaton. Ez a mentalitás Puskás Öcsi idején még megfelelő volt, de most azt látni, hogy a győztes csapat 30-35 jó játékosból áll. A magam részéről előremutatónak tartom, hogy a jegybank már 2016-ban elindult a gondolkodás megváltoztatása útján, és javaslatokat tett a nagy rendszerek, a gazdaságpolitika reformjára. Úgy látom azonban, hogy nincs meg a politikai akarat a változtatásra. Maradt a győztes csapaton ne változtass jellegű mentalitás, hiszen így is megvan a politikai kétharmad.

A politikusok egyébként is olyanok, mint az idősödő ember: azt hallják meg, amit hallani szeretnének. Pedig nem igaz, hogy a szekér akkor is megy tovább, ha nem csinálunk semmit.

Mert nem csinálunk semmit. Vegyük azt a jegybanki javaslatot, hogy versenyt kellene teremteni az egészségügyben, illetve többet kellene költeni rá. Ehelyett azt látjuk, hogy csökken az egészségügy költségvetése és nem nő a verseny. Ugyanezt figyelhetjük meg az oktatás terén is.

Ha csak a felsőoktatást nézzük, azt látjuk, hogy összevonják az egyetemeket, és minél több oklevél kibocsátására ösztönzik őket, de ebből nem lesz minőség. Hasonlókat mondhatnák még a területfejlesztésről, a közlekedésről vagy a jogállamiság erősítéséről. Ez utóbbi nem is kerülne sok pénzbe, csak stílust kellene váltani. Örülök, hogy a jegybanki elemzők is sürgetik a változást, de nem látom a műhelymunkát, a politikai akaratot és még kevésbé az ezek mögé rendelhető forrásokat.

Matolcsy György jegybankelnök minapi írásában azt fogalmazta meg, hogy a kormányzati lakástámogatási rendszer kudarcos, a sok állami támogatás csak az árak felferésére volt jó.

Ebben teljes mértékben egyetértek Matolcsy Györggyel. Az Antall-kormány idején írtam egy akkoriban igen népszerűtlen tanulmányt arról, hogy miért lassú és hosszadalmas a rendszerváltás.

Fotó: Kóhalmi Péter

Az akkori cikkből még ma is aktuális az a gondolat, hogyha féltékeny módjára kezeljük a lakásrendszert, akkor az a pénz, amelynek a tőzsdére kellene mennie, a második vagy a harmadik lakásban fog pihenni. Most is ez történik. A kormány a könnyebb ellenállás irányába ment, és ezzel eltorzította a magyar ingatlanpiacot.

Az állami támogatásokat nem ebben a formában kellett volna adni, mert ez csak folytatása a reformszocialista rendszernek, miszerint mindenkinek az a vagyon, amit meg tud fogni. A kialakult aránytalanságokon nehéz változtatni, mert a pénzügyi befektetések iránti hosszú távú bizalomra van szükség ahhoz, hogy a tőke ne maradjon a lakáspiacon.

Olyan rendszer kialakításán kellene gondolkodni, amely ösztönzi a pénzügyi jellegű megtakarításokat. Ilyen szempontból ideális lenne egy tőzsdeélnévkítési program.

A kormány már próbálkozik, erről a tanúskodik a szuperállampapír kibocsátása. Megéri-e az államnak, hogy a MÁP+ révén jelentős kamatprémiumot fizet a lakosságnak?

Ez üzleti szempontból valószínűleg óriási ráfizetés. De ha igaz az, amit fentebb mondtam, akkor az állam garanciája arra ösztönzi a lakosságot, hogy inkább ebbe fektesse a pénzét. A történelem nem tanította meg az embereket arra, hogy bátran fektessék a vagyonukat valamilyen kötvénybe. Hogy ez így legyen, azon dolgozni kell. A MÁP+ az első lépés az úton, de tovább kellene gondolkodni, hogy miként lehet továbbhaladni, akár nagyobb kockázatú befektetési formák bevezetésével is.